

ข้อเสนอโครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๒ (MICS6)

๑. ความเป็นมา

การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยใช้ระเบียบวิธีการสำรวจพหุดัชนีแบบจัดกลุ่ม (Multiple Indicator Cluster Survey: MICS) ซึ่งพัฒนาโดยองค์การยูนิเซฟในปี ค.ศ. ๑๙๙๐ โดยจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของเด็กและสตรีในระดับประเทศ เพื่อการจัดทำตัวชี้วัดที่เป็นสากลและสามารถเปรียบเทียบระหว่างประเทศได้ รวมทั้งใช้ในการติดตามความก้าวหน้าของการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) รวมทั้งข้อตกลงระหว่างประเทศอื่น ๆ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) ได้ดำเนินการจัดทำโครงการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ๒๕๔๘-๔๙ ซึ่งตรงกับรอบการจัดทำครั้งที่ ๓ ในระดับนานาชาติ จึงนิยมเรียกกันว่า MICS3 ในครั้งนั้นได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเพื่อนำเสนอทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัดรวม ๒๖ จังหวัด

ในปี ๒๕๕๕ สสช. ได้จัดทำโครงการสำรวจขึ้นเป็นครั้งที่ ๒ (ตรงกับรอบการจัดทำครั้งที่ ๔ ในระดับนานาชาติ จึงนิยมเรียกกันว่า MICS4) โดยจัดเก็บข้อมูลจากครัวเรือนตัวอย่างทั่วประเทศรวม ๒๗,๐๐๐ ครัวเรือน ในระหว่างเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน ๒๕๕๕ เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย และติดตามความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เด็กและสตรีอย่างต่อเนื่อง ในการดำเนินโครงการครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ สสช. ได้บูรณาการงบประมาณและทำงานร่วมกับกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ

การสำรวจครั้งล่าสุดได้จัดทำในปี ๒๕๕๘-๒๕๕๙ (ซึ่งตรงกับรอบการจัดทำครั้งที่ ๕ ในระดับนานาชาติ หรือ MICS5) ในครั้งนี้นอกจากจะนำเสนอข้อมูลในระดับประเทศและระดับภาคแล้ว ยังมีการนำเสนอข้อมูลในระดับจังหวัดรวม ๑๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดในภาคใต้จำนวน ๕ จังหวัด (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล) ซึ่งถูกเลือกมาเพื่อจะศึกษาปัญหาความไม่เสมอภาคในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและสตรี อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหาความไม่สงบ อีก ๙ จังหวัดที่เหลือใช้สัดส่วนคนจนในปี ๒๕๕๔ ของ สสช. เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก (แม่ฮ่องสอน ตาก ราชบุรี กาญจนบุรี บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครพนม ยโสธร และกาฬสินธุ์) นอกจากการสำรวจ ๒ ระดับแล้ว ในครั้งนี้ สสช. ได้สำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในชุมชนของกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับเด็ก ๆ ในพื้นที่ซึ่งมีข้อเสียเปรียบและความเปราะบางในเชิงโอกาสมากที่สุด ในกรุงเทพมหานคร จะเห็นได้ว่าการสำรวจ ๓ ครั้งที่ผ่านมา สสช. ได้รับการสนับสนุนหลักด้านงบประมาณและองค์ความรู้จากองค์การยูนิเซฟ

ดังนั้น เพื่อให้การติดตามสถานการณ์ด้านเด็กและสตรีในประเทศไทย และการติดตามความก้าวหน้าของการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สสช. มีแผนการที่จะจัดทำโครงการสำรวจครั้งต่อไปในปี ๒๕๖๒

๒. วัตถุประสงค์

- เพื่อให้มีข้อมูลที่ทันสมัย สำหรับใช้ในการประเมินสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย
- เพื่อสร้างข้อมูลสำหรับใช้ในการประเมินความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ และเพิ่มความพยายามในการที่จะให้ด้านเหล่านั้นได้รับความสนใจมากขึ้น
- เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ในการติดตามความก้าวหน้าตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป้าหมายอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำเนินงานในอนาคต
- เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่สามารถชี้ให้เห็นความแตกต่าง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้กำหนดนโยบายที่มุ่งเป้าไปที่การผนวกรวมกลุ่มเสี่ยงและไม่ได้รับความเท่าเทียมเข้าไว้ด้วย

๓. ประโยชน์ของการสำรวจ

๑) ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและสตรีในด้านต่าง ๆ สามารถใช้ประกอบการจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น

- ตัวชี้วัด ๒.๒.๑ ความชุกของภาวะเตี้ยแคระแกร็น
- ตัวชี้วัด ๒.๒.๒ ความชุกของภาวะทุพโภชนาการ
- ตัวชี้วัด ๔.๒.๑ ร้อยละของเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี ที่มีพัฒนาการทางด้านสุขภาพ การเรียนรู้ และพัฒนาการทางบุคลิกภาพตามวัย
- ตัวชี้วัด ๔.๒.๒ อัตราการเข้าเรียนปฐมวัย
- ตัวชี้วัด ๕.๓.๑ สัดส่วนของผู้หญิงอายุระหว่าง ๒๐-๒๔ ปี ที่แต่งงานหรืออยู่ด้วยกันก่อนอายุ ๑๕ ปี และก่อนอายุ ๑๘ ปี
- ตัวชี้วัด ๖.๑.๑ สัดส่วนของประชากรที่ใช้บริการน้ำดื่มที่ได้รับการจัดสรรอย่างปลอดภัย
- ตัวชี้วัด ๖.๒.๑ สัดส่วนของประชากรที่ใช้บริการสุขอนามัยได้รับการจัดการอย่างปลอดภัย
- ตัวชี้วัด ๑๖.๒.๑ ร้อยละของเด็กอายุ ๑-๑๗ ปี ที่เคยถูกทำร้ายร่างกาย และ/หรือข่มเหงทางจิตใจโดยผู้ดูแลในเดือนที่ผ่านมา

๒) ข้อมูลด้านอนามัยเจริญพันธุ์ เช่น การคุมกำเนิด การมีบุตรขณะอายุน้อย ความต้องการที่ยังไม่สัมฤทธิ์ เป็นต้น กระทรวงสาธารณสุขนำไปใช้ประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๙ ในการวิเคราะห์สาเหตุ และระบุกลุ่มวัยรุ่นที่มีความเปราะบางสูงเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสม

๓) ข้อมูลด้านโภชนาการ เช่น ภาวะน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ภาวะทุพโภชนาการเรื้อรัง (แคระแกร็น) และภาวะทุพโภชนาการเฉียบพลัน (ผอมแห้ง) เป็นต้น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นำไปใช้ประกอบการจัดทำโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและการช่วยเหลือจากรัฐที่เหมาะสม นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ใช้ข้อมูลเรื่องการกินนมแม่ในการจัดทำมาตรการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และใช้ข้อมูลเรื่องการบริโภคเกลือไอโอดีนสำหรับจัดทำมาตรการเสริมไอโอดีนในเกลือผลิตภัณฑ์ของเกลือ และผลิตภัณฑ์อื่น

๔) ข้อมูลการเข้าเรียนและสำเร็จการศึกษาของเด็ก กระทรวงศึกษาธิการนำไปใช้ประกอบการประเมินแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๙ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล รวมทั้งสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และใช้ประกอบการจัดทำร่างนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔

๕) ข้อมูลด้านการพัฒนาเด็ก เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กโดยพ่อและแม่ การมีหนังสือสำหรับเด็ก เป็นต้น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นำไปใช้ประกอบการจัดทำและประเมินผลแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ซึ่งมีเป้าหมายหลักให้เด็กและเยาวชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างทั่วถึง และใช้ประกอบการจัดทำร่างแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔

๖) ข้อมูลด้านสภาวะความเป็นอยู่ของครัวเรือนและเด็ก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมใช้ประกอบการจัดทำร่างตัวชี้วัดความยากจนหลายมิติ (Multi-dimensional Poverty Index: MPI)

๔. วิธีการเก็บข้อมูล

ใช้วิธีการสัมภาษณ์ครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่าง ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลทั่วประเทศ ประมาณ ๔๐,๐๐๐ ครัวเรือน ด้วยแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ (แท็บเล็ต) จำนวน ๕ ประเภท ดังนี้

- ๑) แบบสอบถามสำหรับครัวเรือน มีหัวข้อที่สำคัญ เช่น ลักษณะทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน การศึกษา น้ำและสุขาภิบาล เกลือไอโอดีน
- ๒) แบบสอบถามสำหรับผู้หญิงอายุ ๑๕-๔๙ ปี มีหัวข้อที่สำคัญ เช่น ภาวะเจริญพันธุ์ อนามัยแม่และเด็ก การคุมกำเนิด การอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา เชื้อเอชไอวี/ เอดส์
- ๓) แบบสอบถามสำหรับผู้ชายอายุ ๑๕-๔๙ ปี มีหัวข้อที่สำคัญ เช่น ภาวะเจริญพันธุ์ การสมรสหรือการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา เชื้อเอชไอวี/ เอดส์
- ๔) แบบสอบถามสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี มีหัวข้อที่สำคัญ เช่น พัฒนาการของเด็ก การกินนมแม่ และการกินอาหาร การดูแลเมื่อเจ็บป่วย การชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงของเด็ก
- ๕) แบบสอบถามสำหรับเด็กอายุ ๕-๑๔ ปี มีหัวข้อที่สำคัญ เช่น การอบรมเด็ก การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน

๕. ระเบียบวิธี

เป็นการสำรวจด้วยตัวอย่าง โดยใช้แผนการสุ่มตัวอย่างแบบมีชั้นภูมิสองขั้น (two-stage, stratified cluster sampling) โดยมีจังหวัดเป็นสตราตัม มีเขตแฉงนบ (EA) เป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง ในการเลือกเขตแฉงนบ ตัวอย่างของแต่ละชั้นภูมิ ใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบตามความน่าจะเป็นที่เป็นสัดส่วนกับขนาด โดยหน่วยวัดขนาดคือจำนวนครัวเรือนในเขตแฉงนบ ทั้งนี้ เมื่อได้เขตแฉงนบตัวอย่างแล้วจะแบ่งครัวเรือนในแต่ละเขตแฉงนบออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี หรือมีหญิงตั้งครรภ์ที่มีกำหนดคลอดบุตรในคาบเวลาสำรวจ

กลุ่มที่ ๒ ครัวเรือนที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี และไม่มีหญิงตั้งครรภ์ที่มีกำหนดคลอดบุตรในคาบเวลาสำรวจ

ในแต่ละกลุ่ม จะดำเนินการเลือกครัวเรือนตัวอย่าง ซึ่งเป็นหน่วยตัวอย่างขั้นที่สอง จำนวน ๑๐ ครัวเรือน (ยกเว้น กรุงเทพมหานคร ๑๕ ครัวเรือน) ด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ ดังนั้น จะได้ครัวเรือนตัวอย่างจำนวน ๒๐ ครัวเรือน ในแต่ละเขตแฉงนบตัวอย่าง (ยกเว้น กรุงเทพมหานคร ๓๐ ครัวเรือน)

๖. งบประมาณที่คาดว่าจะใช้

ปีงบประมาณ	งบประมาณ (ล้านบาท)	แหล่งงบประมาณ
พ.ศ. ๒๕๖๑	๐.๖	องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย
พ.ศ. ๒๕๖๒	๑๕.๖ + ๒.๓	งบประมาณแผ่นดิน + องค์การยูนิเซฟ
พ.ศ. ๒๕๖๓	๒.๐	งบประมาณแผ่นดิน
	รวม ๒๐.๕ ล้านบาท	

๗. ระยะเวลาดำเนินการ

ประมาณ ๒ ปี ๔ เดือน (กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑-มิถุนายน ๒๕๖๓) โดยมีคาบการปฏิบัติงานสนาม ดังนี้
มิถุนายน-กรกฎาคม ๒๕๖๒ (สำหรับจังหวัดที่ไม่ได้นำเสนอผลระดับจังหวัด)
มิถุนายน-กันยายน ๒๕๖๒ (สำหรับจังหวัดที่นำเสนอผลระดับจังหวัด)